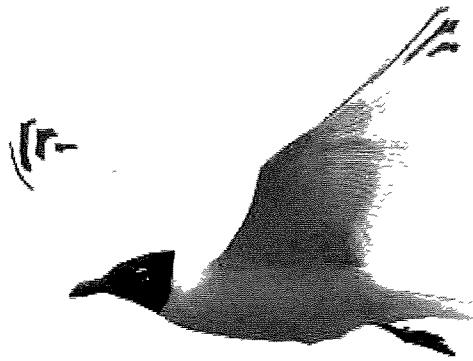


Bijlage 11: Individueel soortenbeschermingsprogramma paraplu-soort - Zwartkopmeeuw  
(*Ichthyaetus melanocephalus*)



## INHOUDSOPGAVE

1	Synthese .....	4
1 1	Voorkomen in het havengebied .....	4
1 2	Voorkomen in Vlaanderen .....	6
1 3	Voorkomen in Europa .....	6
1 4	Beschermingsstatus .....	7
1 5	Ecologische vereisten .....	9
	Broedplaatsen.....	9
	Voedsel.....	9
2	Doelstellingen .....	10
2 1	Gewestelijke doelstellingen .....	10
	Staat van instandhouding (SvI) .....	10
	Gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen .....	10
	Gebiedsspecifieke instandhoudingsdoelstellingen Linkeroever .....	10
2 2	Doelstellingen ISBPP .....	11
2 3	Functioneel ecologische eenheid .....	11
2 4	Meeliftende soorten .....	12
3	Bedreigingen.....	16
3 1	Verstoring .....	16
3 2	Predatie .....	16
3 3	Verruiging .....	16
3 4	Vernatting/verdroging .....	16
3 5	Onvoorziene vestiging .....	16
4	Maatregelen.....	17
4 1	Type maatregelen ("mogelijkheden"/strategieën).....	17
	S1. Inrichting van een broedplaats .....	17
	S2. Beheer van een broedplaats.....	17
	S2a Maaibeheer.....	17
	S2b Waterpeilbeheer.....	17
	S3. Communicatie bij onvoorziene vestiging .....	17
4 2	Concrete maatregelen .....	18
	A1. Inrichting van een permanente broedplaats op RSO .....	18
	A1.1 verkeerslus van de A12/R2.....	18
	A1.2 Potpolder Lillo .....	18
	A2. Beheer van de permanente broedplaats(en) op RSO .....	18
	A2.1 Maaibeheer/graasbeheer .....	18
	A2.2 Waterpeilbeheer.....	18
	A3. Communicatie bij onvoorziene vestiging .....	18
	Maatregelen voor meeliftende soorten .....	19
4 3	Ruimtelijke allocatie .....	19
5	Betrokken actoren .....	21
5 1	Meeuwenbroedplaats lus A12 .....	21
5 2	Potpolder Lillo.....	21
5 3	Overige broedplaatsen in havengebied .....	21
6	Controle en evaluatie (monitoring) .....	22
6 1	Methodologie.....	22
	Criterium toestand van de populatie .....	22
	Criterium habitatkwaliteit .....	22
6 2	Planning .....	23
7	Begroting, planning en prioritering.....	24

## Lijst van figuren

Figuur 1. Evolutie van het aantal broedparen van Zwartkopmeeuw in het Antwerpse havengebied sinds de start van het vorige SBP.....	5
Figuur 2: Broedlocaties van Zwartkopmeeuw in en rond het havengebied Antwerpen (broedseizoen 2018). .....	5
Figuur 3: Aantallen broedparen en broedlocaties van Zwartkopmeeuw in Vlaanderen in de periode 2000-2002 (Vermeersch et al, 2004). .....	6
Figuur 4: Verspreiding van de Zwartkopmeeuw in Europa (bron: <a href="http://www.birdlife.org">www.birdlife.org</a> – oktober 2019). .....	7
Figuur 5: Functioneel ecologische eenheid voor Zwartkopmeeuw .....	12
Figuur 6. Situering van de huidige broedplaatsen van Zwartkopmeeuw in en rond het Antwerpse havengebied in 2018, met aanduiding van de alternatieve broedlocaties op RSO. ....	20

## Lijst van tabellen

Tabel 1: Overzicht van beschermde en/of bedreigde soorten die meeliften met de maatregelen voor de paraplu-soort Zwartkopmeeuw .....	14
Tabel 2: Overzicht van de criteria voor het bepalen van de lokale staat van instandhouding in functie van populatiecriteria (LSvI) van de Zwartkopmeeuw (naar Adriaens et al., 2008; Vermeersch et al 2020). .....	22
Tabel 3: Overzicht van de criteria voor het bepalen van de habitatkwaliteit voor de Zwartkopmeeuw (naar Adriaens et al., 2008). .....	24
Tabel 4: Overzicht van de maatregelen met kostenraming. ....	26

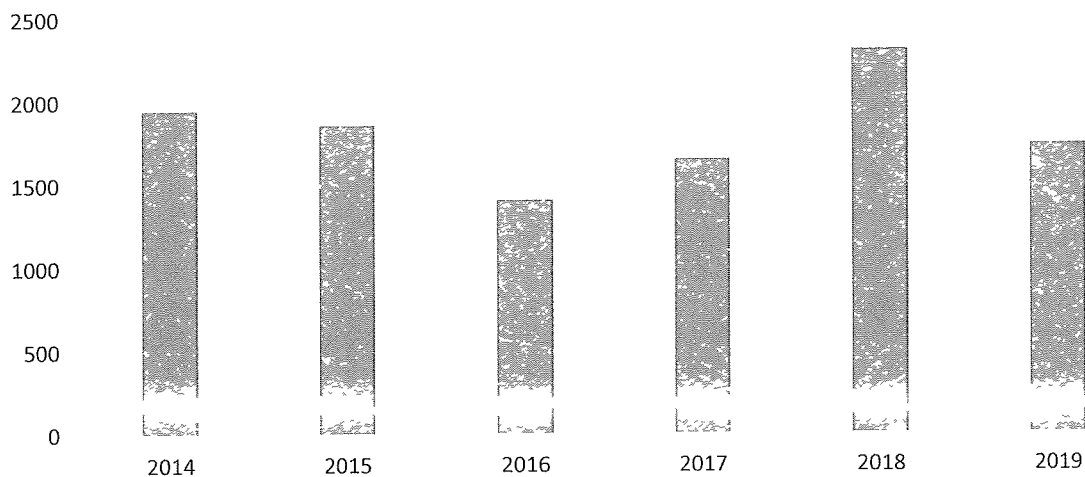
# 1. Synthese

## 1.1. Voorkomen in het havengebied

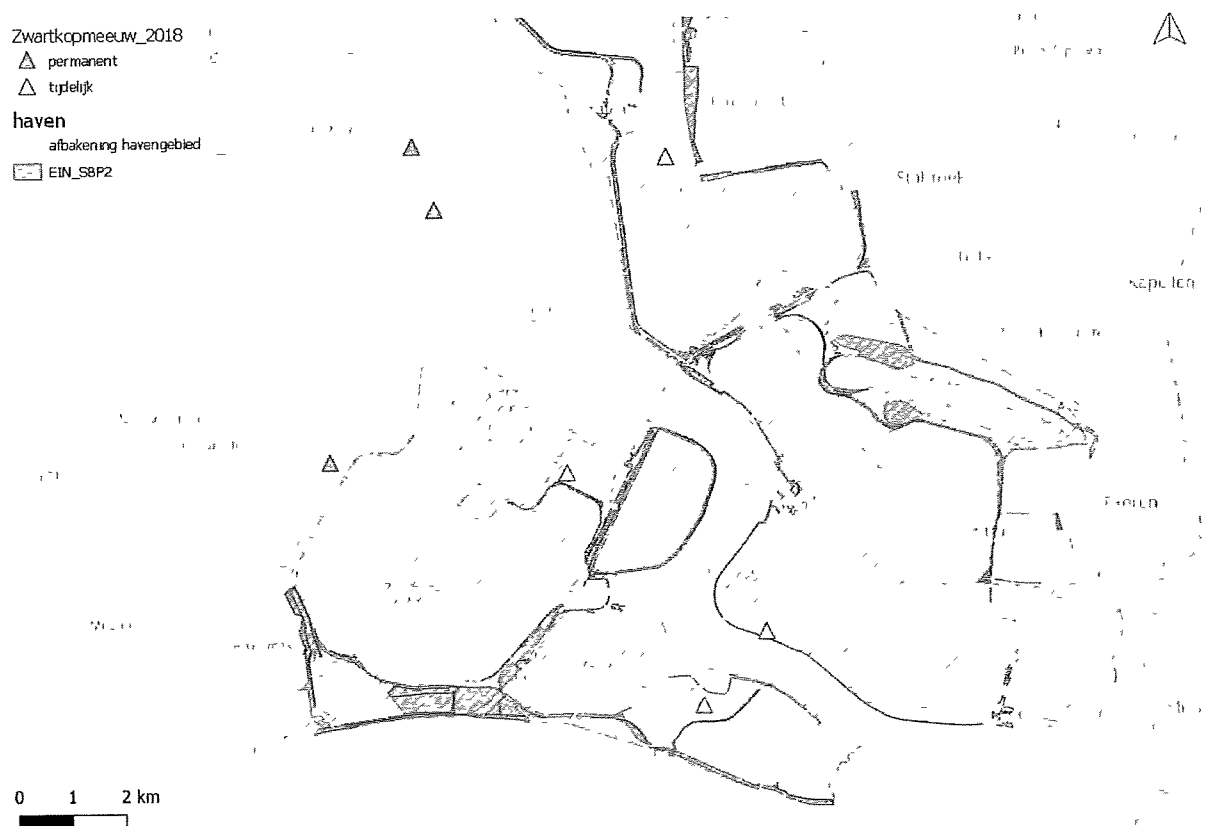
De haven van Antwerpen is voor de Zwartkopmeeuw een belangrijke broedplaats (Adriaens & Ameeuw 2008). Daarbij gebeurt wel veel uitwisseling met de populatie uit het Nederlandse Deltagebied. De evolutie van de Zwartkopmeeuw in Vlaanderen kan daardoor niet losgezien worden van de andere nabijgelegen kolonieplaatsen. Kleurringonderzoek heeft aangetoond dat de Zwartkopmeeuw een zeer mobiele vogel is wat de keuze van zijn broedgebied betreft: er vindt niet alleen een continue uitwisseling plaats tussen beide (sub)populaties maar in beperkte mate ook met kolonies uit heel Europa (Flamant & Vermeersch, 2004). Doordat de Vlaamse kolonies één metapopulatie vormen met de kolonies in het Deltagebied kennen de aantallen in de Antwerpse haven soms een grillig verloop, hoewel ze de laatste tien jaar toch wel toenemen. Wanneer Vlaamse broedlocaties tijdelijk minder geschikt of aantrekkelijk zijn, wijken de meeuwen uit naar Nederland en vice versa (Spanoghe et al., 2010). In de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen voor Vlaanderen (Paelinckx 2009) werd de SBZ 'Schorren en Polders van de Beneden-Schelde' aangeduid als "essentieel" voor Zwartkopmeeuw. Dit vogelrichtlijngebied overlapt voor een groot deel met de Antwerpse haven.

Uit figuur 1 blijkt dat het totale aantal broedparen in en rond de haven sinds de start van het vorige SBP (2014-2019) vrij stabiel is gebleven. Zowel in 2017 als 2018 broedden Zwartkopmeeuwen op zeven plaatsen; vier daarvan waren binnen het havengebied gelegen en drie er net buiten (figuur 2). In de meeste van de recente jaren werd er niet gebroed in het netwerk ecologische infrastructuur (EIN), behalve in 2015-2016 toen er broedgevallen waren in de Verrebroekse Plassen (tijdelijk EIN). Ook binnen het havengebied is de soort niet zo plaatstrouw; als gevolg van plaatselijke ontwikkelingen duikt ze soms plots met honderden broedparen op in een gebied waar ze de jaren voordien helemaal niet broedde. In de Verrebroekse Plassen bijvoorbeeld was er één broedpaar in 2015 na jarenlange afwezigheid maar dankzij de ontbossing van enkele eilanden daar in de winter 2015-16 kwamen het jaar daarop opeens 633 paren tot broeden. In 2017 waren de eilanden alweer overgroeid en deels bebost, waardoor de Zwartkopmeeuwen allemaal weer afwezig bleven.

## totaal aantal broedparen



Figuur 1. Evolutie van het aantal broedparen van Zwartkopmeeuw in het Antwerpse havengebied sinds de start van het vorige SBP.

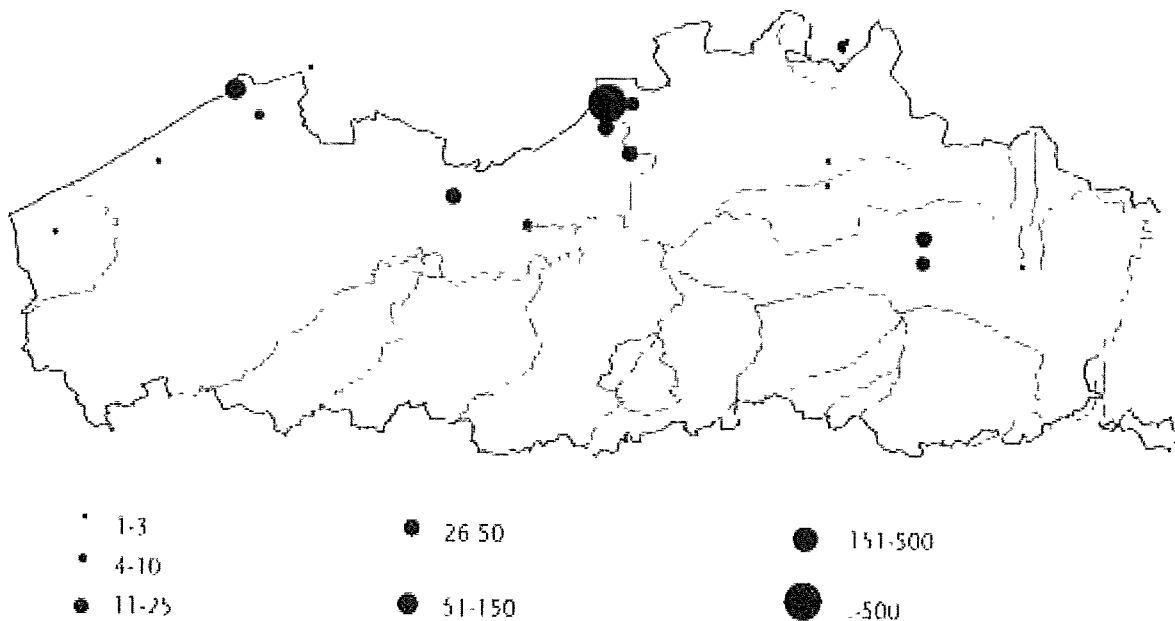


Figuur 2. Broedlocaties van Zwartkopmeeuw in en rond het havengebied Antwerpen (broedseizoen 2018).

## 1.2. Voorkomen in Vlaanderen

Tot 1990 kwam de totale Vlaamse populatie niet of nauwelijks boven 20 paren uit. Van dan af ging het echter snel met de soort in Vlaanderen. In 1992 werden al 56 paren geteld, waaronder 45 op de Hoge Maey te Antwerpen. Het zwaartepunt lag in 1996-1998 duidelijk in het Antwerpse havengebied. Tijdens de periode 2000-2002 kwam ze op 16 verschillende locaties in Vlaanderen tot broeden, waaronder een grote kolonie van 1.100 broedparen in het Antwerpse havengebied (Flamant & Vermeersch, 2004).

De Vlaamse populatie is ondertussen uitgegroeid tot een stabiele, belangrijke populatie op Europees niveau (Anselin & Vermeersch, 2009). In Anselin & Vermeersch (2009) werden de prioritaire gebieden voor de Zwartkopmeeuw aangegeven, waarbij de SBZ "Schorren en polders van de Beneden-Schelde" (BE2301336) als essentieel werd aangeduid. Verder bleken zowel de zeer belangrijke als de belangrijke gebieden toen slechts enkele broedparen te herbergen, terwijl 19% van de populatie zich buiten vogelrichtlijngebied bevond.



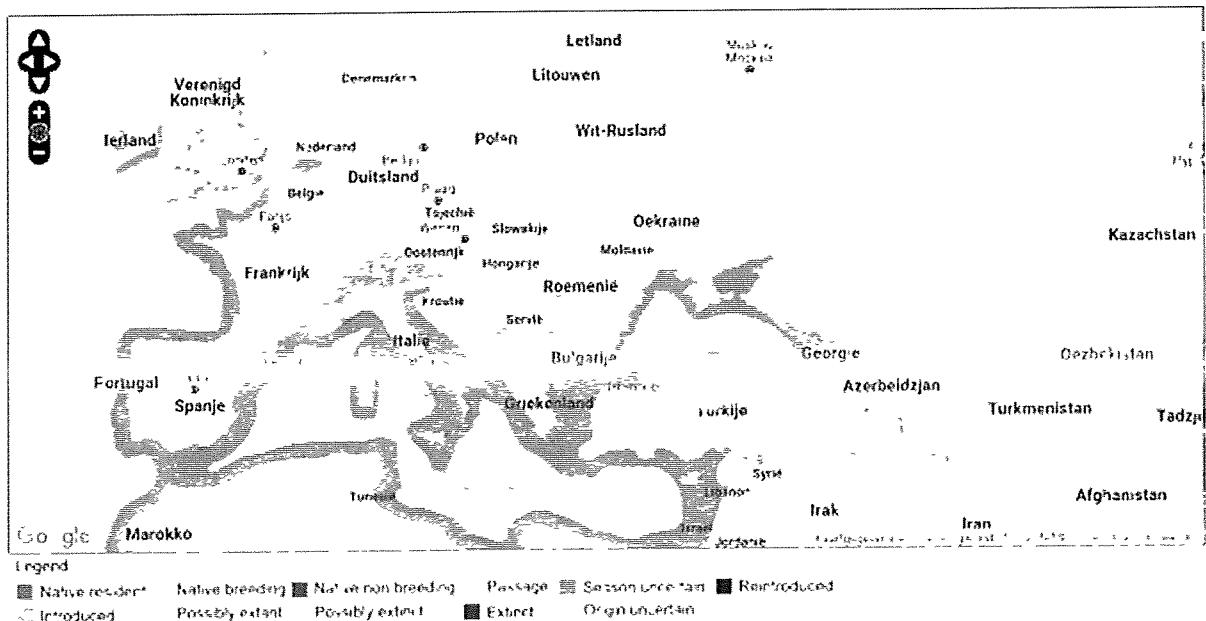
Figuur 3: Aantallen broedparen en broedlocaties van Zwartkopmeeuw in Vlaanderen in de periode 2000-2002 (Vermeersch et al, 2004).

In de periode 2000-2002 schommelde het aantal broedparen in Vlaanderen tussen de 200 en 1.120; in 2008-2012 was dit iets opgelopen tot 315 à 1.362 broedparen (Devos et al 2016).

## 1.3 Voorkomen in Europa

Tot in de jaren '30 en '40 was het broedgebied van de Zwartkopmeeuw vrijwel beperkt tot de noordwestelijke Zwarte Zeekust van Oekraïne. De populatie werd geschat op minder dan 40.000 paren. Sindsdien zijn aanzienlijke schommelingen opgetreden in de populatiegrootte. In de Zwarte Zee werd in 1983 een piek bereikt van meer dan 300.000 paren. Sindsdien vertoonde de populatie daar een duidelijke afname. De laatste jaren wordt ze op 50.000 tot 70.000 broedparen geschat (Ardamatskaya, 1988; Chernichko, 1993; Rudenko, 1996). In het Middellandse Zeegebied zijn er forse kolonies in Turkije, Griekenland, Italië en Zuid-Frankrijk. Vanaf het begin van de jaren '50 werd een expansie merkbaar vanuit de Zwarte Zee. Tegenwoordig wordt er regelmatig gebroed in de meeste Midden-Europese landen en in Denemarken, Engeland en Frankrijk (Meininger & Bekhuis, 1990; Széll & Bakasci, 1996; Bekhuis et al., 1997; Meininger et al 1999). De soort is enorm

toegenomen sinds 1970 en ook tegenwoordig worden in het algemeen positieve trends genoteerd (Anselin & Vermeersch, 2009). De Europese populatie wordt op 118 000 – 328 000 broedparen geschat (Birdlife International 2019)



Figuur 4: Verspreiding van de Zwartkopmeeuw in Europa (bron: [www.birdlife.org](http://www.birdlife.org) – oktober 2019).

## 1.4. Beschermingsstatus

De Zwartkopmeeuw staat vermeld in Bijlage I van de Vogelrichtlijn waardoor er speciale beschermingsmaatregelen moeten getroffen worden voor het leefgebied van deze soort, zodat dit duurzaam in stand kan worden gehouden.

In het Besluit van de Vlaamse Regering met betrekking tot soortenbescherming en soortenbeheer staat de Zwartkopmeeuw op bijlage 1 vermeld onder categorie 2. Dit betekent dat voor deze paraplu-soort de basisbeschermingsmaatregelen van toepassing zijn:

- Volgens artikel 10, § 1 van het soortenbesluit is het verboden speciemens van de soort opzettelijk te doden, te vangen en opzettelijk en betekenisvol te verstoren, in het bijzonder tijdens de perioden van de voortplanting, de afhankelijkheid van de jongen, de overwintering en tijdens de trek. Verder is het eveneens verboden de eieren van de soort opzettelijk te vernielen, te beschadigen of te verzamelen.
- Volgens artikel 14, § 1 van het soortenbesluit is het verboden de nesten, voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van de soort opzettelijk te vernielen, te beschadigen of weg te nemen.
- Van de beschermingsbepalingen van de tot categorie 2 behorende soorten kan worden afgeweken onder de voorwaarden van artikel 20, § 1, § 3 en § 4.

§ 1. Met betrekking tot de beschermde soorten kunnen er specifieke afwijkingen verleend worden van de bepalingen in onderafdeling 1 tot en met 4 om een of meer van de volgende redenen :

- 1° in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- 2° in het kader van dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale en economische aard, en voor het milieu gunstige effecten;
- 3° in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;

- 4° ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren of aan andere goederen in eigendom of gebruik;
- 5° ter bescherming van de wilde fauna of flora, of ter instandhouding van de natuurlijke habitats;
- 6° voor doeleinden in verband met onderzoek of onderwijs, repopulatie of herintroductie, alsook voor de daartoe benodigde kweek;
- 7° om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt en vastgesteld aantal van bepaalde specimens te vangen, te plukken of in bezit te hebben.

§ 3. Ten aanzien van de vogelsoorten vermeld in bijlage 1, zijn de volgende mogelijkheden tot afwijking niet van toepassing:

- 1° de mogelijkheid vermeld in § 1, 2°;
- 2° de mogelijkheid vermeld in § 1, 4°, wat de voorkoming aangaat van belangrijke schade aan andere goederen dan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren

§ 4. Afwijkingen op grond van dit artikel kunnen alleen maar toegestaan worden als de volgende voorwaarden zijn vervuld :

- 1° er mag geen andere bevredigende oplossing bestaan;
- 2° de afwijking mag geen afbreuk doen aan het streefdoel om de populaties van de soort in kwestie in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan, op lokaal niveau of op Vlaams niveau.

- Voor deze soorten zijn geen aan planologische bestemming verbonden vrijstellingen zoals vermeld in artikel 11 en 15 mogelijk.

Op de meest recente Vlaamse rode lijst van de broedvogels (Devos et al., 2016) staat de Zwartkopmeeuw vermeld in de categorie "Kwetsbaar" (VU). Dit zijn soorten waarvan de best beschikbare kennis aangeeft dat ze voldoen aan een van de volgende vijf criteria en daarom een grote kans hebben om uit te sterven in het wild in Vlaanderen:

1. De (Vlaamse) populatie is de afgelopen tien jaar met minstens 30% afgenomen;
2. De grootte van het areaal bedraagt minder dan 20.000 km<sup>2</sup> of de oppervlakte van het broedgebied minder dan 2.000 km<sup>2</sup> én minstens twee van de volgende subcriteria spelen mee:
  - a. Het areaal is sterk versnipperd of het aantal vindplaatsen is kleiner dan 10;
  - b. Er is een voortdurende afname in (i) areaalgrootte, (ii) oppervlakte van het broedgebied, (iii) oppervlakte, areaalgrootte en/of kwaliteit van de habitat, (iv) aantal vindplaatsen of subpopulaties, (v) aantal zich voortplantende individuen.
  - c. Er zijn extreme schommelingen in (i) areaalgrootte, (ii) oppervlakte, (iii) aantal vindplaatsen of subpopulaties, (iv) aantal zich voortplantende individuen
3. Het aantal zich voortplantende individuen is kleiner dan 10.000 en minstens één van de volgende subcriteria speelt mee:
  - a. Er is een geschatte achteruitgang van 10% in tien jaar;
  - b. De soort gaat achteruit en het aantal zich voortplantende individuen in elke subpopulatie is kleiner dan 1000 of er is slechts één populatie of het aantal zich voortplantende individuen schommelt zeer sterk.
4. Het aantal zich voortplantende individuen is kleiner dan 1.000, de oppervlakte van het broedgebied is kleiner dan 20 km<sup>2</sup> of het aantal vindplaatsen kleiner dan 5;
5. De kans op uitsterven bedraagt meer dan 10% in 100 jaar.

Bij de Zwartkopmeeuw is vooral criterium 2(a/c) doorslaggevend (kleine oppervlakte van het broedgebied, sterk versnipperd areaal en extreme schommelingen in het aantal zich voortplantende individuen).



## 1.5 Ecologische vereisten

### Broedplaatsen

De Zwartkopmeeuw broedt meestal in gemengde kolonies met Kokmeeuwen. Hij verkiest daarvoor vooral rustige, vaak zandige gebieden met een niet te hoog opgeschoten grazige vegetatie. Vanaf eind februari worden de broedplaatsen bezet, steeds temidden of nabij Kokmeeuwenkolonies (Adriaens & Ameeuw, 2008). Het nest wordt gemaakt op droge stukken, maar in de buurt van het nest moeten er plassen aanwezig zijn. Het vrouwtje van de Zwartkopmeeuw legt meestal twee tot drie eieren. Het broedseizoen loopt van april tot in augustus. De eieren worden bebroed in mei – juni en de jongen groeien op in juni – juli (Birdguides Ltd 2006).

### Voedsel

Voedsel zoeken doet de Zwartkopmeeuw in open landbouwgebieden, zoals pas geploegde akkers of graslanden. Volgens de meeste literatuurgegevens liggen de foerageergebieden vaak 30 tot 40 km (max. 70 tot 80 km) van de broedkolonie (Glutz von Blotheim & Bauer, 1982). In Nederland en België bestaat het voedsel van de kuikens vooral uit regenwormen, emelten en soms grote hoeveelheden kevers (Meininger et al., 1999).

## 2. Doelstellingen

### 2.1. Gewestelijke doelstellingen

De bijdrage van Vlaanderen voor de instandhouding van de Zwartkopmeeuw in Europa wordt als belangrijk ingeschat (Anselin & Vermeersch, 2009).

#### Staat van instandhouding (SvI)

De regionale staat van instandhouding van de Zwartkopmeeuw wordt als gunstig beoordeeld (Anselin & Vermeersch, 2009). Deze bepaling gebeurde op basis van 4 criteria:

1° Areaal: gunstig. Zwartkopmeeuwen hebben hun areaal (450 km<sup>2</sup>) met meer dan 50% uitgebreid in Vlaanderen t.o.v. 1973-1977. Er vond tegelijkertijd een verschuiving plaats van meestal kleine kolonies in heidegebieden naar grotere kolonies op opgespoten terreinen in havengebieden van Antwerpen en Zeebrugge.

2° Populatie: gunstig. Sinds 1998 broeden jaarlijks meer dan 200 paren in Vlaanderen. In 2002 kwamen zelfs ruim 1100 paren tot broeden. Dit betekent een erg grote toename t.o.v. 1973-1979 (1-5 paren). De populatie in Vlaanderen kan niet los gezien worden van die van Nederland waarmee continu wordt uitgewisseld.

3° Habitatkwaliteit: gunstig. Ze broeden vooral op opgespoten terreinen in havengebieden, maar ook in gemengde kolonies met Kokmeeuwen op heidevennen en andere grotere waterpartijen in het binnenland.

4° Toekomstperspectieven: gunstig.

De lokale staat van instandhouding wordt ook als gunstig beoordeeld (S-IHD-besluit 'Schorren en Polders van de Beneden-Schelde', in opmaak).

#### Gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen

Volgende instandhoudingsdoelstellingen werden voor de Zwartkopmeeuw in Vlaanderen opgesteld:

1° Behoud van het huidig areaal

2° Behoud van voldoende geschikt leefgebied (o.a. minimaal 100 ha geschikt broedterrein in de havens van Antwerpen en Zeebrugge samen) om een populatie van 1100 broedparen te huisvesten. Een tijdelijke, zelfs forse afname als gevolg van verplaatsingen binnen de Nederlands-Belgische metapopulatie is aanvaardbaar.

3° Verbetering van de kwaliteit van het leefgebied door het creëren van nieuwe, potentiële broedgebieden, onder andere in het kader van het Sigmapijn en compensatiegebieden voor de uitbreiding van de Antwerpse haven.

#### Gebiedsspecifieke instandhoudingsdoelstellingen Linkeroever

In de Achtergrondnota Natuur werd een doelstelling van 40 broedparen voor het vogelrichtlijngebied 'Schorren en Polders van de Beneden-Schelde' vooropgesteld.

In het nieuwe S-IHD-besluit (dd 17 mei 2019 - Ontwerp van besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van bijlage 2 bij het besluit van de Vlaamse Regering van 17 maart 2017 houdende vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en prioriteiten voor de met toepassing van de Vogelrichtlijn aangewezen speciale beschermingszone 'BE 2301336 Schorren en polders van de Beneden-Schelde' voor de SBZ 'Schorren en Polders van de Beneden-Schelde') wordt een populatiedoel van 30 à 40 broedparen bepaald.

## 2 2. Doelstellingen ISBPP

De doelstelling voor de Zwartkopmeeuw binnen het ISBPP zal ondersteunend werken aan de doelstellingen voor deze bijlage I soort in de natuurkernstructuur door het in stand houden van **een permanente broedlocatie op de Rechterscheldeoever** waardoor aan risicospreiding wordt gedaan: deze broedplaats is een aanvulling op de geschikte broedlocaties in de natuurkerngebieden op Linkeroever. Daarmee wordt de kans op niet vestigen of laag broedsucces geminimaliseerd.

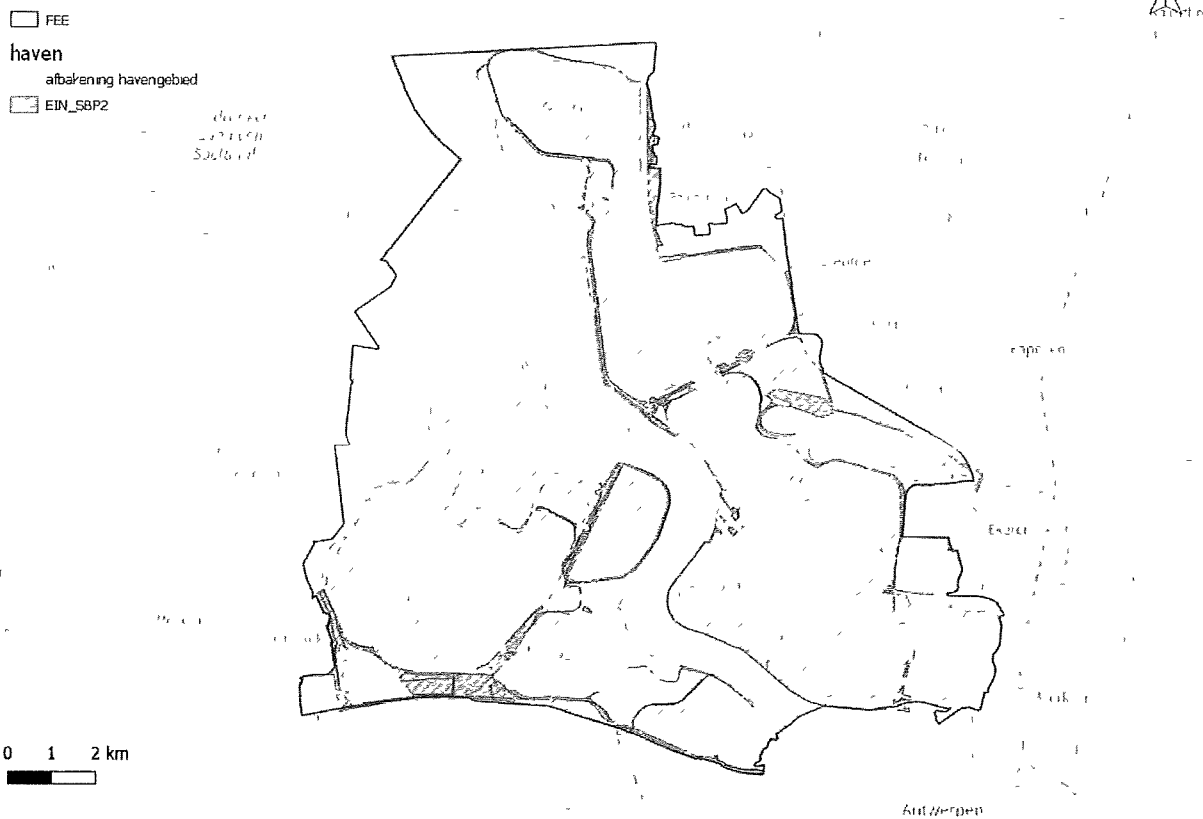
Op RSO werd een permanente broedplaats in de lus A12/R2 aangelegd tijdens het afgelopen SBP1. Omdat succes hier tot nu toe uitbleef, zal deze worden heringericht. Binnen het SBP Antwerpse haven wordt de doelstelling binnen de functioneel ecologische eenheid (FEE) dan ook als volgt:

D1. Herinrichting en behoud van een permanente broedplaats op de Rechterscheldeoever
--

Op de Linkerscheldeoever vinden Zwartkopmeeuwen momenteel voldoende broedgelegenheid binnen de natuurkerngebieden. Hier worden dan ook geen extra doelen gesteld.

## 2.3. Functioneel ecologische eenheid

Het havengebied en de natuurkerngebieden worden als functioneel ecologische eenheid voor de Zwartkopmeeuw afgebakend (figuur 5). Binnen deze FEE dienen de doelstellingen van dit ISBPP voor Zwartkopmeeuw gerealiseerd te worden.



Figuur 5: Functioneel ecologische eenheid voor Zwartkopmeeuw

## 2.4. Meeliftende soorten

In

Tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de beschermde en/of bedreigde soorten die meeliften met de maatregelen voor Zwartkopmeeuw. In de tabel wordt aangegeven voor welke havenspecifieke habitat de soort een voorkeur vertoont. Ten slotte wordt aangegeven welke beschermingsstatus voor de soort geldt, wat het relatieve belang is van het havengebied ten opzichte van de Vlaamse context (gemiddelde populatie in Antwerpse haven in 2012-2017 / gemiddelde populatie in Vlaanderen in 2008-2012) en of de soort eventuele extra ecologische vereisten heeft ten opzichte van wat er reeds voor de Zwartkopmeeuw nodig is.

In deze tabel worden volgende afkortingen gebruikt:

- SB: Soortenbesluit
- RL: Rode Lijst
- CR: ernstig bedreigd (critical)
- VU: kwetsbaar (vulnerable)

Tabel 1. Overzicht van beschermde en/of bedreigde soorten die meeliften met de maatregelen voor de paraplu soort Zwartkopmeeuw

Biotopen	Pionierssituaties	Droge schrale graslanden	Schrale graslanden in vochtige	Ruigte, struweel en bos	Moeras, riet-ruigte	Open water	Gebouwen en infrastructuur	Slikken -en schorren	Polders	Spoorwegebem	type soort	beschermingsstatus		belang havengebied	extra ecologische vereisten
	SB	RL													
Zwartkopmeeuw	x	x	x								doelsoort type I	Cat 2	V U	206%	-
<b>Vogels</b>															
Kokmeeuw	x	x	x								doelsoort type I	Cat 2	V U	29%	-
Stormmeeuw	x	x	x								nevensoort type I	Cat 2	C R	0%	-

De Zwartkopmeeuw vormt een paraplu soort voor één havenspecifieke beschermde soort (doelsoort type I) en één niet-havenspecifieke beschermde soort (nevensoort type I). Van die laatste (Stormmeeuw) werd het aantal broedparen in de Antwerpse haven mogelijk wel onderschat; het reeel belang van het havengebied voor deze soort is wellicht iets meer dan nul procent.

Enkel voor de beschermde havenspecifieke soorten (doelsoort type I) die andere eisen stellen aan de oppervlakte en/of kwaliteit van hun leefgebied dan de paraplu soort worden afzonderlijke doelstellingen bepaald. Ook worden enkel voor de doelsoorten type I bijkomende maatregelen vermeld als die noodzakelijk zijn om hun populaties duurzaam in stand te houden en als die afwijken van die van de paraplu soort.

De voor Zwartkopmeeuw voorziene broedlocaties binnen de afgebakende FEE omvatten voldoende potentieel om de duurzame instandhouding van de in

Tabel 1 vermelde meeliftende soorten te helpen bereiken.

## 3. Bedreigingen

### 3.1. Verstoring

Een belangrijk aandachtspunt is verstoring van broedplaatsen. Het meest cruciale moment daarbij is het moment dat de meeuwen een broedplaats uitkiezen (mond. mededeling R. Flamant).

### 3.2. Predatie

Predatie van de kolonies vormt in veel gebieden een toenemend probleem. Het betreft voornamelijk grondpredatoren zoals ratten en kleine marterachtigen (o.a. Meininger et al. 2000). In toenemende mate speelt ook de vos een rol, zoals in de haven van Zeebrugge. De toename van de predatie is vooral toe te schrijven aan de afgenomen dynamiek van kustsystemen. Predatoren krijgen hierdoor eenvoudiger toegang tot anders ongeschikte leefgebieden en de vogelkolonies bevinden zich jaarlijks op dezelfde locaties zodat predatoren ze na aanvankelijke ontdekking jaar na jaar gemakkelijk terugvinden. In situaties met veel dynamiek en veel predatoren kiezen kustbroedvogels zoals Zwartkopmeeuwen van jaar tot jaar geregeld voor alternatieve broedlocaties om predatie succesvol tot een minimum te beperken.

Bij het aanleggen of inrichten van nieuwe broedplaatsen moet daarom worden geprobeerd om het eilandconcept zo goed mogelijk te benaderen en bij het beheer moet ervoor worden gezorgd dat genoeg (korte) vegetatie aanwezig is tijdens het broedseizoen zodat de kuikens zich kunnen verschuilen (Meininger & Graveland, 2002).

### 3.3. Verruiging

Bij een gebrek aan beheer treedt verruiging van de vegetatie op waardoor de geschiktheid van de broedplaatsen vermindert. Door snel opschietende vegetatie wordt het effect van perioden met neerslag versterkt. Kleine jongen blijven door de natte vegetatie langer nat, nesten overgroeien en worden verlaten (van der Winden et al 2008).

### 3.4. Vernatting/verdroging

Zwartkopmeeuwenkolonies mogen niet te nat komen te staan, maar een te droge omgeving is dan ook weer niet gunstig te noemen. Hier moet een optimale waterhuishouding worden ingesteld.

### 3.5. Onvoorziene vestiging

Een van de grootste bedreigingen voor Zwartkopmeeuwen in het Antwerpse havengebied is dat de vogels gaan broeden op plaatsen waar dit niet voorzien noch gewenst is, zoals braakliggende bedrijfsterreinen. Enerzijds komt dat doordat net die zandige, schaars begroeide terreinen heel geschikte broedhabitat vormen, anderzijds doordat geschikte habitats elders ontbreken. Een te beperkt aanbod aan geschikte broedlocaties in de haven kan een risico inhouden voor het duurzaam instandhouden van de huidige lokale populatie. Het is van groot belang dat er tijdig goede afspraken worden gemaakt over de timing van werken in en rond de broedkolonies op bedrijventerreinen.



## 4. Maatregelen

### 4.1. Type maatregelen ("mogelijkheden"/strategieën)

#### S1. Inrichting van een broedplaats

Voor de instandhouding van een populatie Zwartkopmeeuwen is het van belang dat er jaarlijks voldoende geschikte broedgelegenheid binnen de FEE wordt voorzien. Om ongelukkige vestigingen zoveel mogelijk uit te sluiten, werd gestreefd naar de aanleg van een geschikte permanente broedplaats op de Rechterscheldeoever. Omdat Zwartkopmeeuwen er zich tot nu toe nog niet gevestigd hebben, zal enerzijds deze locatie nog beter ingericht worden door er een broedvogeleiland aan te leggen en wordt anderzijds nog een tweede, alternatieve locatie voorgesteld.

Bij de inrichting van de broedplaats(en) moet ook een afrastering worden voorzien om predatoren zoals Vos uit de kolonie te weren.

#### S2. Beheer van een broedplaats

##### S2a Maaibeheer

Het beheer van een permanente broedplaats bestaat uit het maaien of begrazen van de vegetatie na het broedseizoen en ten laatste voor 1 februari. Zwartkopmeeuwen verkiezen op de broedplaats een afwisseling tussen zeer korte en middelhoge vegetatie (0 – 30 cm). Daarom moet jaarlijks de vegetatiesuccessie worden teruggedrongen en moet worden beheerd in functie van pioniersvegetatie.

##### S2b Waterpeilbeheer

Een hoog, stabiel waterpeil is nodig op of rond de broedplaats, niet alleen om de vegetatie kort te houden maar ook om het moeilijk te maken voor predatoren om de nesten te bereiken.

#### S3. Communicatie bij onvoorziene vestiging

Wanneer kolonies zich op onverwachte plaatsen vestigen is het van cruciaal belang om de eigenaar van het terrein hierover tijdig en grondig te informeren. Zo kunnen de nodige afspraken worden gemaakt om ervoor te zorgen dat zich geen onverwachte problemen voordoen tijdens het broedseizoen. Dat deze aanpak werkt is al ettelijke malen bewezen in het Antwerps havengebied.

## 4.2 Concrete maatregelen

### A1. Inrichting van een permanente broedplaats op RSO

#### A1.1 verkeerslus van de A12/R2

De aanleg van een permanente broedplaats voor Zwartkop- en Kokmeeuwen in de verkeerslus van de A12/R2 kaderde in het project 'de Antwerpse haven natuurlijker'. Het terrein werd deels afgegraven en via aantakkingen op de afwateringsgracht werd het eilandconcept zo goed mogelijk benaderd. Om het waterpeil te kunnen regelen, werd ook een stuw geplaatst. De werken werden na het broedseizoen van 2009 opgeleverd.

Anno 2018 blijkt het gebied echter te droog, te toegankelijk voor predatoren en dus nog niet aantrekkelijk voor broedende meeuwen. Daarom wordt de inrichting van het gebied momenteel herbekeken en zal een vernatting worden doorgevoerd, zodat een of meerdere eilanden worden gecreeerd omgeven door open water. Bovendien moet ook een afrastering worden voorzien om predatoren zoals Vos uit de kolonie te weren.

#### A1.2 Potpolder Lillo

Dit is een alternatieve maatregel in de plaats van A1.1.

Indien de inrichting in de verkeerslus A12/R2 niet mogelijk is, zal in Potpolder Lillo een permanente broedplaats voor Zwartkop- en Kokmeeuwen worden ingericht door een afrastering te plaatsen tegen predatoren en door een geschikt maaibeheer in functie van pioniersvegetatie (zie ook A2.1).

### A2. Beheer van de permanente broedplaats(en) op RSO

#### A2.1 Maaibeheer/graasbeheer

Het beheer van de permanente broedplaats op rechteroever (maaien en/of begrazen van de vegetatie na het broedseizoen en ten laatste voor 1 februari) moet ervoor zorgen dat deze er voor het broedseizoen optimaal bij ligt voor de vestiging van een kolonie Zwartkopmeeuwen. Het gebied wordt jaarlijks (indien nodig) tijdens de wintermaanden gemaaid. Mogelijk kan dit deels vervangen worden door schapenbegrazing. Klepelen dient vermeden te worden om verruiging van de vegetatie te voorkomen.

#### A2.2 Waterpeilbeheer

Omdat het gebied in de verkeerslus van de A12/R2 momenteel (in 2018) nog te droog is om broedende meeuwen succesvol aan te trekken, zal een waterpeilverhoging nodig zijn om zo te komen tot een ruime natte zone met daarin eilanden die als broedplaats kunnen dienen. Verschillende inrichtingsvarianten werden opgemaakt en een beslissing dient nog genomen te worden. Voor de nieuwe inrichting zullen vergravingen plaatsvinden en zal het waterpeil geregeld worden aan de hand van de stuw op de Afwateringsgracht. Het vernatten van het gebied zal dus vooral gestuurd worden door toevoer van oppervlaktewater.

### A3. Communicatie bij onvoorziene vestiging

Wanneer vastgesteld wordt dat kolonies zich op onverwachte plaatsen vestigen, zal de eigenaar van het terrein gecontacteerd worden en geïnformeerd worden over de geldende beschermingswetgeving. Tijdens het broedseizoen dienen de nodige beschermende maatregelen getroffen te worden. Om ongewenste vestiging in een volgend broedseizoen te voorkomen zullen de nodige afspraken worden gemaakt om nieuwe vestiging te ontmoedigen.

Ook eigenaars van potentieel geschikt broedgebied zullen gecontacteerd worden en geïnformeerd om te voorkomen dat vestiging van een kolonie plaatsvindt indien dit niet gewenst is door de eigenaar.

Er wordt ook regelmatig overleg gehouden met de bedrijven die eigenaar of concessiehouder zijn van de terreinen waarop zich Zwartkopmeeuwen gevestigd hebben: GPA, Total.

#### Maatregelen voor meeliftende soorten

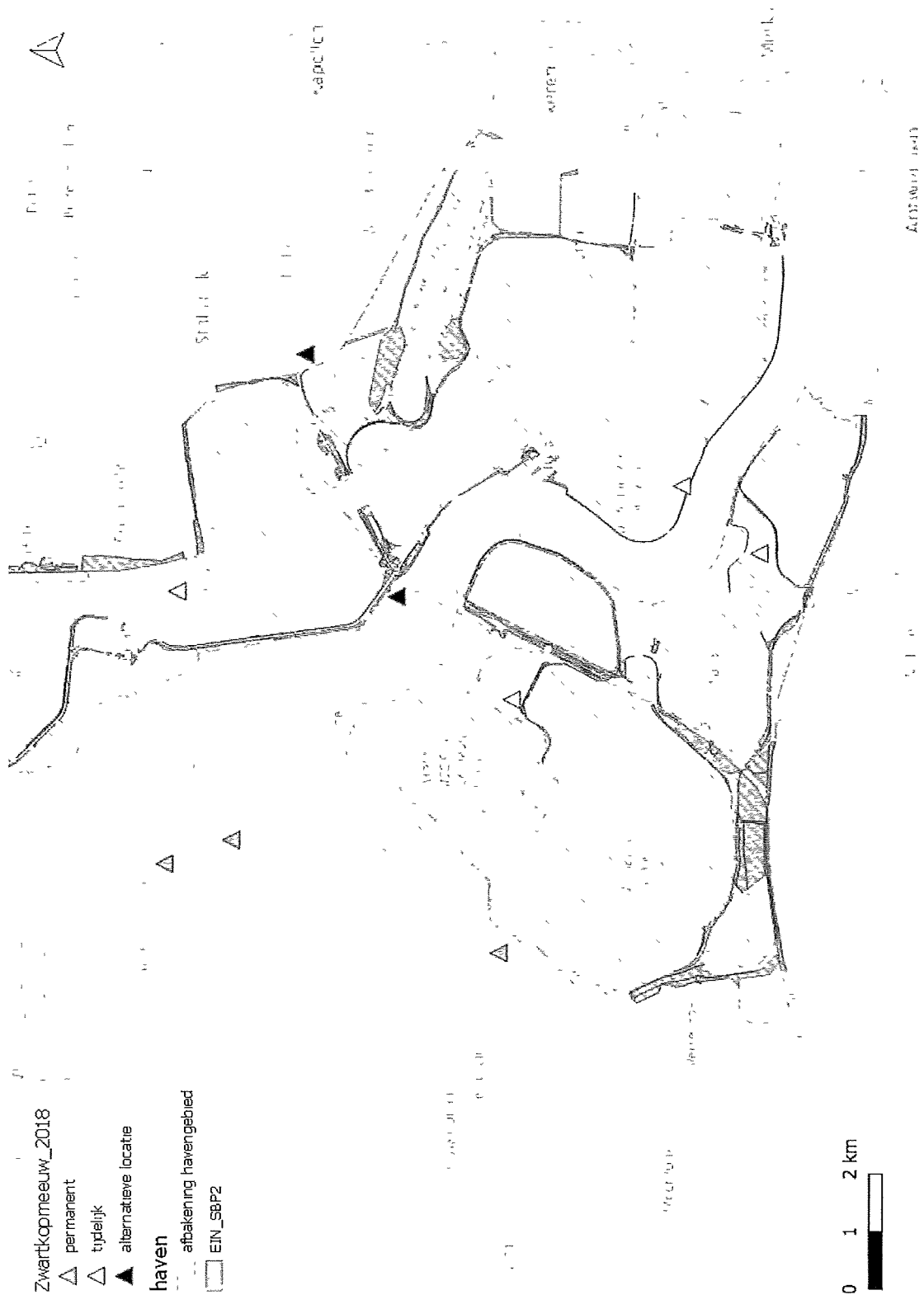
De met Zwartkopmeeuw meeliftende soorten zijn Stormmeeuw en Kokmeeuw. Zwartkopmeeuw broedt steeds in gemengde kolonies met Kokmeeuw. Dit toont aan dat deze laatste soort zeker mee kan liften met de maatregelen voorzien voor Zwartkopmeeuw.

Stormmeeuw is een zeldzame broedvogel in Vlaanderen. In het havengebied is er in 2001 1 broedgeval van Stormmeeuw geweest, de totale broedpopulatie voor Vlaanderen bedroeg toen 36-43 broedparen. Sindsdien is er op zijn minst nog één (mislukte) broedpoging geweest aan het Delwaidedok en zijn er indicaties van verschillende broedgevallen op ontoegankelijke bedrijventerreinen. De inrichtingen en maatregelen in functie van de ontwikkeling van broedgebied voor Zwartkopmeeuw bieden tevens geschikte broedgelegenheid voor deze soort.

### 4.3. Ruimtelijke allocatie

Figuur 6 hieronder geeft een overzicht van de huidige broedplaatsen van Zwartkopmeeuw (situatie 2018) en de alternatieve, gewenste broedlocaties op Rechterscheldeoever.

In alle jaren van het SBP1 was een kolonie gevestigd in Prosperpolder Noord maar aangezien dit gebied zal worden ingericht als getijdengebied (slik en schor) zal het op termijn niet meer geschikt zijn als broedplaats. Geschikte habitat zal wel worden gecreeerd in het nabijgelegen Prosperpolder Zuid.



Figuur 6. Situering van de huidige broedplaatsen van Zwartkopmeeuw in en rond het Antwerpse havengebied in 2018, met aanduiding van de alternatieve broedlocaties op RSO

## 5. Betrokken actoren

### 5.1. Meeuwenbroedplaats lus A12

- VMM
- ANB
- Beheercommissie RSO
- Gemeente Stabroek

### 5.2 Potpolder Lillo

- De Vlaamse Waterweg
- Beheercommissie RSO

### 5.3. Overige broedplaatsen in havengebied

- Total
- Indaver

## 6. Controle en evaluatie (monitoring)

### 6.1. Methodologie

Om te beoordelen of een populatie Zwartkopmeeuwen zich in een goede en duurzame staat van instandhouding bevindt, zal zowel de populatie zelf als de habitat beoordeeld worden op basis van de methodologie voor het bepalen van de lokale staat van instandhouding (LsvI). Een overzicht van deze methodologie voor de Zwartkopmeeuw wordt weergegeven in onderstaande tabellen uit Adriaens et al. (2008).

#### criterium toestand van de populatie

Een overzicht van de methodologie voor het bepalen van de lokale staat van instandhouding in functie van populatiecriteria (LSvI) van de Zwartkopmeeuw wordt weergegeven in Tabel 2

Tabel 2. Overzicht van de criteria voor het bepalen van de lokale staat van instandhouding in functie van populatiecriteria (LSvI) van de Zwartkopmeeuw (naar Adriaens et al., 2008; Vermeersch et al 2020).

<b>Indicator</b>	<b>Gunstig</b>	<b>ongunstig</b>	<b>referentie</b>
broedsucces	jaarlijks gemiddeld $\geq 1$ uitgevlogen jongen per nest in de kolonie gedurende de laatste 5 jaar	jaarlijks gemiddeld $< 1$ uitgevlogen jongen per nest in de kolonie gedurende de laatste 5 jaar	best professional judgement; Meininger et al 2006

#### criterium habitatkwaliteit

Een overzicht van de methodologie voor het bepalen van de lokale staat van instandhouding in functie van habitatkwaliteitscriteria (LSvI) van de Zwartkopmeeuw wordt weergegeven in

Gelet op de locaties waar in het verleden in het havengebied Zwartkopmeeuwen hebben gebroed, kunnen sommige van deze criteria beter genuanceerd worden, bijvoorbeeld wat betreft de benodigde oppervlakte van een broedplaats in het Beneden-Scheldegebied.

De populatie Zwartkopmeeuwen in het havengebied wordt door vrijwilligers van Natuurpunt opgevolgd. Jaarlijks worden alle bekende broedplaatsen bezocht, de nesten geteld en zoveel mogelijk kuikens geringd. De populatie Zwartkopmeeuwen zal worden opgevolgd conform de LSVI-tabellen.

### 6.2. Planning

De lokale staat van instandhouding zal iedere zes jaar bepaald worden volgens de criteria in hoofdstuk 6.1.

Tabel 3.

Gelet op de locaties waar in het verleden in het havengebied Zwartkopmeeuwen hebben gebroed, kunnen sommige van deze criteria beter genuanceerd worden, bijvoorbeeld wat betreft de benodigde oppervlakte van een broedplaats in het Beneden-Scheldegebied.

De populatie Zwartkopmeeuwen in het havengebied wordt door vrijwilligers van Natuurpunt opgevolgd. Jaarlijks worden alle bekende broedplaatsen bezocht, de nesten geteld en zoveel mogelijk kuikens geringd. De populatie Zwartkopmeeuwen zal worden opgevolgd conform de LSVI-tabellen.

### 6 3. Planning

De lokale staat van instandhouding zal iedere zes jaar bepaald worden volgens de criteria in hoofdstuk 6.1.

Tabel 3: Overzicht van de criteria voor het bepalen van de habitatkwaliteit voor de Zwartkopmeeuw (naar Adriaens et al., 2008)

Indicator	A-goed	B-voldoende	C-gedegradeerd	Opmerkingen	referentie
biotoop	moerassen, eilanden met schaarse begroeiing in slikgebieden, zandduinen nabij water	permanente, opgespoten terreinen met schaarse begroeiing, in de buurt van water	dichte, hoge vegetatie (bv struiken), kale, onbeschutte zandvlaktes, tijdelijke opspuitterreinen		Spanoghe et al 2003, Cramp 1980
Vegetatiehoogte	afwisseling van (zeer) korte tot middelhoge vegetatie van 0 tot 30 cm op de nestplaats tijdens het broedseizoen	afwisseling van (zeer) korte tot middelhoge vegetatie van 0 tot 30 cm op de nestplaats tijdens het broedseizoen	dichte of hoge vegetatie ( $\geq 30$ cm) in grootste deel van het gebied		Spanoghe et al 2003
oppervlakte	[kust] $\geq 22$ ha geschikte broedhabitat voor het behoud van de huidige kernpopulatie en de populaties sterns; [Beneden-Schelde] broedplaats $\geq 80$ ha geschikte broedhabitat voor het behoud van de huidige kernpopulatie; foerageergebied: $\geq 200$ ha grasland met veel voedsel, in de Kempen	[kust] $\geq 22$ ha geschikte broedhabitat voor het behoud van de huidige kernpopulatie en de populaties sterns; [Beneden-Schelde] broedplaats $\geq 80$ ha geschikte broedhabitat voor het behoud van de huidige kernpopulatie; foerageergebied $\geq 200$ ha grasland met voldoende voedsel, in de Kempen	[kust] $< 22$ ha geschikte broedhabitat voor de huidige kernpopulatie en de populaties sterns; [Beneden-Schelde] broedplaats: $< 80$ ha geschikte broedhabitat voor de huidige kernpopulatie; foerageergebied $< 200$ ha grasland in de Kempen	De huidige populatie van Antwerpen-Linker-oever foerageert niet nabij het broedgebied maar vrijwel volledig in de Kempen.	Anselin et al 2008; Courtens & Stienen 2004, G. Spanoghe in litt.

## 7. Begroting, planning en prioritering

In



Tabel 4 wordt een overzicht gegeven van de maatregelen die binnen dit ISBPP genomen zullen worden, met de vermelding van de verantwoordelijke, een inschatting van timing, de prioriteit van de maatregel en de ermee gepaard gaande kosten.

Tabel 4: Overzicht van de maatregelen met kostenraming.

Code	Maatregel	Verantwoordelijke	Timing	Kostenraming	Prioriteit
<b>A1</b>	<b>Inrichting</b>				
A1.1	Herinrichting broedplaats lus A12	ANB	Jaar 3 SBP	€ 432.000 – €442.000	1
A1.2	(alternatief): Inrichting Potpolder Lillo	Havenbedrijf/DVW	Jaar 3 SBP	€ 50.000	1
<b>A2</b>	<b>Beheer</b>				
A2.1	Maaibeheer broedplaats lus A12	ANB/NP	Na herinrichting	Via bestek	2
A2.2	Waterpeilbeheer broedplaats lus A12	VMM/NP	Jaarlijks	-	1
<b>A3</b>	<b>Communicatie</b>				
A3	Overleg bij onvoorziene vestiging	Havenbedrijf/NP	Jaarlijks	-	1
	<b>Monitoring</b>				
M1	Kleurringen zwartkopmeeuwen (1500 stuks) of zender	INBO	Jaarlijks	€ 1.800/jaar	
M2	Populatiegrootte	INBO/Vrijwilligers van NP	Jaarlijks	Binnen bestaande overeenkomst	1
M3	Broedsucces	INBO/Vrijwilligers van NP	Jaarlijks	Binnen bestaande overeenkomst	1
M4	Bepalen van LSVI	INBO/NP	Zesjaarlijks	Binnen bestaande overeenkomst	1

Totale kostenraming: € 501.000

Gezien om gevoegd te worden bij het ministerieel besluit van 26 september 2022, houdende vaststelling van een soortenbeschermingsprogramma voor de beschermde soorten van de haven van Antwerpen.

Brussel,

**26 SEP. 2022**

De Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme

Zuhail DEMIR